KOMMUNSTYRELSEN
SOCIAL- OCH ARBETSMARKNADSROTELN

DNR: 001-2578/2009
DATUM: 2009-12-16

Till berörd remissinstans

ANGÅENDE REMISSEN OM REMISS AV BETÄNKANDET MODERNARE ADOPTIONSREGLER (SOU 2009:61)

Detta gäller remissvar på ”Remiss av betänkandet Modernare adoptionsregler (SOU 2009:61)”
Dnr: 001-2578/2009

Remisstiden sträcker sig till den 15 mars 2010, vilket vi ber er respektera. Om det av några skäl inte är möjligt för er att inkomma med svar inom utsatt tid måste en kontakt tas med den för ärendet ansvariga personen på roteln.

Ansvarig handläggare/borgarrådssekreterare på Social- och arbetsmarknadsroteln är Carolina Bringborn, tfn 08-508 29 324.

Remissvar skickas till:

- Social- och arbetsmarknadsroteln i **digital form (word/excel)**. Ange KS:s diarienummer som namn på ärenderubrik. Ex: KS 314-331-2004
- KF/KS kansli i **pappersform**.

Adresserna är följande:

Rotelns e-post: RVII-remissvar (GroupWise) eller
RVII-remissvar@stadshuset.stockholm.se

KF/KS kansli, Stadshuset, 105 35 STOCKHOLM

Med vänliga hälsningar

Social- och arbetsmarknadsroteln

KOMMUNSTYRELSEN
SOCIAL- OCH ARBETSMARKNADSROTELN

DNR: 001-2578/2009
DATUM: 2009-12-16

Remitteringsmapp

Ärende: Remiss av betänkandet Modernare adoptionsregler (SOU 2009:61)

Inkom till KF/KS kansli den

Behandling i övrigt:

För yttrande senast:

Stadsdelsnämnderna	Facknämnderna	Övriga
Bromma	Socialtjänst- och arbetsmarknadsnämnden	SLK
Södermalm		
Hägersten-Liljeholmen		
Kungsholmen		

REGERINGSKANSLIET

Remiss

2009-12-04 Ju2009/5669/L2

Justitiedepartementet

Enheten för familjerätt och allmän förmögenhetsrätt
Rättssakkunniga Sofia Jungstedt
Telefon 08-405 48 84

STOCKHOLMS STAD
Kommunstyrelsen
KF/KS Kansli
Ink. 2009 -12- 07
Dnr: 001-2578/2009
Till: RVII

Betänkandet Modernare adoptionsregler (SOU 2009:61)

Remissinstanser:

1. Göta hovrätt
2. Stockholms tingsrätt
3. Uppsala tingsrätt
4. Växjö tingsrätt
5. Helsingborgs tingsrätt
6. Varbergs tingsrätt
7. Östersunds tingsrätt
8. Umeå tingsrätt
9. Kammarrätten i Stockholm
10. Länsrätten i Stockholms län
11. Länsrätten i Skåne län
12. Domstolsverket
13. Migrationsverket
14. Socialstyrelsen
15. Myndigheten för internationella adoptionsfrågor (MIA)
16. Barnombudsmannen
17. Skatteverket
18. Lunds universitet
19. Stockholms universitet
20. Linköpings universitet
21. Diskrimineringsombudsmannen
22. Botkyrka kommun
23. Danderyds kommun
24. Lidingö kommun
25. Stockholms kommun
26. Växjö kommun
27. Malmö kommun
28. Göteborgs kommun
29. Vansbro kommun
30. Sundsvalls kommun

31. Östersunds kommun
32. Umeå kommun
33. UNICEF Sverige
34. Föreningen för Svenskar i världen
35. Stiftelsen Allmänna Barnhuset
36. Rädda Barnen
37. BRIS – Barnens Rätt I Samhället
38. Sveriges Kommuner och Landsting
39. Sveriges advokatsamfund
40. Adopterade Etiopiers och Eritreaners Förening
41. Adopterade Koreaners Förening
42. Adoptionsföreningen La Casa
43. African Hope Adoptions
44. Barnen Framför Allt - Adoptioner
45. Barnens Vänner - Internationell adoptionsförening
46. Chicola, förening för adopterade från Latinamerika
47. Ensamstående adoptivföräldrars förening
48. Familjeföreningen för internationell adoption
49. Familjehemmens Riksförbund
50. Familjerättssocionomernas Riksförening
51. Familjevårdens Centralorganisation
52. Förbundet Adoptionscentrum
53. Föreningen Sveriges Socialchefer
54. Föreningen Sveriges Överförmyndare
55. Islamiska samarbetsrådet
56. Judiska Församlingarnas i Sverige Centralråd
57. Korean @doptees Worldwide
58. Organisationen för vuxna adopterade och fosterbarn
59. RFSL – Riksförbundet för homosexuellas, bisexuellas och transpersoners rättigheter
60. Riksförbundet för familjers rättigheter
61. Riksförbundet för samhällets styvbarn
62. Riksförbundet Gode män och Förvaltare
63. Riksorganisationen Sveriges Makalösa föräldrar
64. Sveriges Buddhistiska Samarbetsråd
65. Sveriges Kristna Råd

Remissvaren i tre exemplar ska vara inkomna till Justitiedepartementet **senast den 4 juni 2010**. Ert remissvar ska även sändas med e-post till gun.andersson-waard@justice.ministry.se.

I remissen ligger att regeringen vill ha synpunkter på förslagen eller materialet i betänkandet.

Myndigheter under regeringen är skyldiga att svara på remissen. En myndighet avgör dock på eget ansvar om den har några synpunkter att redovisa i ett svar. Om myndigheten inte har några synpunkter, räcker det att svaret ger besked om detta.

När det gäller remissynpunkter från universiteten finns följande särskilda önskemål. Från Lunds universitet och Stockholms universitet vore det önskvärt att särskilt få synpunkter dels i fråga om socialtjänstens handläggning av ärenden om adoption, dels i privat- och processrättsliga frågor. Från Linköpings universitet är övergripande synpunkter utifrån principen om barnets bästa och synpunkter i fråga om socialtjänstens handläggning av ärenden om adoption av särskilt intresse.

För **andra remissinstanser** innebär remissen en inbjudan att lämna synpunkter.

När det gäller eventuella remissynpunkter från Föreningen Sveriges Överförmyndare och Riksförbundet Gode män och Förvaltare är synpunkter beträffande avsnitt 17 av störst intresse.

Råd om hur remissyttranden utformas finns i Statsrådsberedningens broschyr "Svara på remiss. Hur och varför?" Broschyren kan beställas från Regeringskansliets förvaltningsavdelning, Information Rosenbad, 103 33 Stockholm.

Magnus Medin
Departementsråd

Kopia till
Fritzes kundservice, 106 47 Stockholm

Modernare adoptionsregler

Betänkande av 2008 års adoptionsutredning

Stockholm 2009

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR

SOU 2009:61

SOU och Ds kan köpas från Fritzes kundtjänst. För remissutsändningar
av SOU och Ds svarar Fritzes Offentliga Publikationer på uppdrag av
Regeringskansliets förvaltningsavdelning.

Beställningsadress:
Fritzes kundtjänst
106 47 Stockholm
Orderfax: 08-598 191 91
Ordertel: 08-598 191 90
E-post: order.fritzes@nj.se
Internet: www.fritzes.se

Svara på remiss. Hur och varför. Statsrådsberedningen, (SB PM 2003:2, reviderad 2009-05-02)
– En liten broschyr som underlättar arbetet för den som ska svara på remiss.
Broschyren är gratis och kan laddas ner eller beställas på
http://www.regeringen.se/remiss

Textbearbetning och layout har utförts av Regeringskansliet, FA/kommittéservice

Tryckt av Edita Sverige AB
Stockholm 2009

ISBN 978-91-38-23239-2
ISSN 0375-250X

Till statsrådet och chefen för Justitiedepartementet

Regeringen beslutade den 22 november 2007 att ge en särskild utredare i uppdrag att göra en allmän översyn av de centrala bestämmelser som rör adoption. Samma dag utsåg chefen för Justitiedepartementet, statsrådet Beatrice Ask, hovrättsrådet Anne Kuttenkeuler till särskild utredare.

Som sakkunniga i utredningen förordnades den 6 februari 2008 kanslirådet Agneta Björklund, ämnessakkunniga Gunilla Bodin och rättssakkunniga Jenny Wulker Roos. Jenny Wulker Roos entledigades fr.o.m. den 21 november 2008 och samma dag förordnades rättssakkunniga Sofia Jungstedt som sakkunnig.

Som experter förordnades den 6 februari 2008 generaldirektören Meit Camving, professorn Maarit Jänterä-Jareborg, juristen Bo Lundberg, chefsrådmannen Mats Sjösten och juristen Katrin Westlund Brusquini. Den 9 oktober 2008 förordnades juristen Annika Eriksson och juristen Lars Bertil Svensson som experter fr.o.m. den 13 oktober 2008.

Hovrättsassessorn Boel Oldenstedt anställdes som sekreterare i utredningen fr.o.m. den 10 december 2007.

Utredningen har antagit namnet 2008 års adoptionsutredning.

Utredningen överlämnar härmed betänkandet *Modernare adoptionsregler* (SOU 2009:61).

Till betänkandet bifogas ett särskilt yttrande av Maarit Jänterä-Jareborg.

Utredningens uppdrag är härmed slutfört.

Stockholm den 2 juli 2009

Anne Kuttenkeuler

/Boel Oldenstedt

Innehåll

Förkortningar och ordförklaringar 11

Sammanfattning 15

Summary 25

Författningsförslag 35

1 Utredningens uppdrag och arbete 61

1.1 Uppdraget 61

1.2 Utredningens arbete 62

1.3 Betänkandets disposition 63

2 Utvecklingen av reglerna om adoption 65

2.1 Materiell rätt 65

2.2 Internationella adoptioner 67

3 Internationella överenskommelser 69

4 Gällande regler om adoption 75

4.1 4 kap. föräldrabalken 75

4.2 Lagen om internationell adoptionsförmedling 77

4.3 Socialtjänstlagen 79

4.4 Lagen om internationella rättsförhållanden rörande adoption 79

4.5 Förordningen om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap, adoption och förmynderskap 81

4.6 Lagen med anledning av Sveriges tillträde till Haagkonventionen om skydd av barn och samarbete vid internationella adoptioner 81

5 Adoptionsprocessen 83

5.1 Nationell adoption 83

5.2 Internationell adoption 83
5.2.1 Adoptioner som förmedlas av en auktoriserad adoptionsorganisation 83
5.2.2 Enskild adoption 86
5.2.3 Internordisk adoption 87

6 Ett tydligare barnperspektiv i ärenden om adoption 89

6.1 Gällande allmänna förutsättningar för adoption 89

6.2 Principen om barnets bästa 92

6.3 En inledande bestämmelse om barnets bästa i 4 kap. föräldrabalken 94

6.4 Vuxenadoption 106

7 Sambor och adoption 109

7.1 Gällande rätt 109

7.2 Tidigare överväganden 110

7.3 Internationella konventioner 111

7.4 Något om utländsk rätt 112

7.5 Sambor ges möjlighet att prövas som adoptivföräldrar 112

7.6 Vårdnaden om barnet ska vara gemensam 121

8 Åldersgränser för att adoptera 123

8.1 Bakgrund 123

8.2 Internationella konventioner och utländsk rätt 125

8.3 Överväganden 126

9 Föräldrars samtycke till adoption 133

9.1 Gällande rätt 133

9.2 Något om utländsk rätt 134

9.3 Tidigare överväganden 137

9.4 Krav på samtycke av barnets föräldrar 139

9.5 Information och rådgivning 150

10 Barnets rätt att komma till tals och påverka 155

10.1 Bakgrund 155

10.2 Något om utländsk rätt 156

10.3 Krav på barnets samtycke 157

10.4 Barnets rätt att få information och att redovisa sin inställning under förfarandet 161

11 Domstolens beslutsunderlag 167

11.1 Domstolens utredningsskyldighet 167

11.2 Adoptionsutredningen ska genomföras på uppdrag av socialnämnden 168

11.3 Domstolen ska kunna få en samlad utredning från en kommun 171

11.4 Utredaren ska lämna ett förslag till beslut 174

11.5 Särskilt om ärenden med internationell anknytning 176

12 Domstolsprocessen 181

12.1 Skriftväxlingen 181

12.2 Överklagande av domstolens beslut m.m. 186

12.3 Behörig domstol 189

13 Andra frågor som rör 4 kap. föräldrabalken 191

13.1 Omadoption och adoption av eget barn 191

13.2 Avtal om ersättning för barnets underhåll 195

13.3 Information om att barnet är adopterat 198

13.4 Rättsverkningarna av en adoption 200

13.5 Lagtekniska frågor 202

14 Enskild adoption 203

14.1 Bakgrund 203

14.2 Gällande ordning 206

14.3 MIA:s underlag och beslut 207

14.4 Möjligheten att adoptera enskilt begränsas 208

14.5 Ett mer enhetligt adoptionsförfarande 213

15 Medgivande att ta emot ett barn för adoption 215

15.1 En övre åldersgräns för att få medgivande att ta emot ett barn med hemvist utomlands m.m. 215

15.2 Ett tydligare barnperspektiv när ansökan om medgivande avser ett bestämt barn 224

15.3 Internationell adoption av barn med hemvist i Sverige 229

16 Internationellt privaträttsliga frågor 233

16.1 Bakgrund 233

16.2 En ny allmänt tillämplig lag 234

16.3 Svensk domstols behörighet ... 235
16.4 Tillämplig lag ... 238
16.5 Beaktande av utländsk rätt i vissa särskilda fall ... 241
16.6 Erkännande av utländska avgöranden ... 243
16.6.1 Barnets och sökandens hemvist som grund för erkännande ... 243
16.6.2 Erkännande efter godkännande av MIA i vissa andra fall ... 248
16.6.3 Skäl för att vägra erkännande m.m. ... 249
16.7 Rättsverkningarna av ett utländskt avgörande om adoption ... 252
16.8 Omvandling av en svag adoption ... 255
16.9 Hemvist ... 256

17 Behovet av företrädare för barn som kommer till Sverige för att adopteras ... 259

18 Ikraftträdande och övergångsbestämmelser ... 263

19 Konsekvenser av förslagen ... 269

20 Författningskommentar ... 275

20.1 Förslaget till lag om internationella rättsförhållanden rörande adoption ... 275
20.2 Förslaget till lag om ändring i föräldrabalken ... 287
20.3 Förslaget till lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring ... 303
20.4 Förslaget till förordning om ändring i förordningen (1976:834) om prövning av utländskt beslut om adoption ... 303
20.5 Förslaget till lag om ändring i lagen (1988:1463) om bidrag vid adoption av utländska barn ... 304

20.6 Förslaget till lag om ändring i föräldraledighetslagen (1995:584) 304

20.7 Förslaget till lag om ändring i lagen (1997:191) med anledning av Sveriges tillträde till Haagkonventionen om skydd av barn och samarbete vid internationella adoptioner 304

20.8 Förslaget till lag om ändring i lagen (1997:192) om internationell adoptionsförmedling 305

20.9 Förslaget till lag om ändring i lagen (2001:82) om svenskt medborgarskap 306

20.10 Förslaget till lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453) 307

20.11 Förslaget till lag om ändring i utlänningslagen (2005:716) 310

Särskilt yttrande 311

Bilagor 315

Bilaga 1 Kommittédirektiv 2007:150 315

Bilaga 2 Enkätundersökningen till socialnämnderna 327

Förkortningar och ordförklaringar

1904 års lag	lagen (1904:26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap
1917 års adoptionslag	lagen (1917:378) om adoption
1931 års förordning	förordningen (1931:429) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap, adoption och förmynderskap
1967 års Europarådskonvention om adoption	den av Europarådet den 24 april 1967 antagna konventionen om adoption av barn
1971 års lag	lagen (1971:796) om internationella rättsförhållanden rörande adoption
1993 års Haagkonvention	den i Haag den 29 maj 1993 dagtecknade konventionen om skydd av barn och samarbete vid internationella adoptioner
1997 års lag	lagen (1997:192) om internationell adoptionsförmedling
2008 års Europarådskonvention om adoption	den av Europarådet den 27 november 2008 antagna konventionen om adoption av barn
bet.	betänkande
Bryssel II-förordningen	rådets förordning (EG) nr 2201/2003 av den 27 november 2003 om domstolsbehörighet och om erkännande och verkställighet av domar i äktenskapsmål och mål om föräldraansvar samt om upphävande av förordning (EG) nr 1347/2000
CU	civilutskottet

den förklarande rapporten till 1993 års Haagkonvention	Explanatory Report on the 1993 Hague Intercountry Adoption Convention, upprättad av professor G. Parra-Aranguren och publicerad i Hague Conference on private international law, Proceedings of the Seventeenth Session (1993), Vol. II, Adoption – co-operation, utgiven av the Permanent Bureau of the Conference, SDU Publishers/The Hague, Netherlands/1994, s. 538–651 (se även <http://www.hcch.net>)
den förklarande rapporten till 2008 års Europarådskonvention om adoption	Explanatory Report on the European Convention on the Adoption of Children, upprättad av Europarådet 2008 (se <http://www.coe.int>)
dir.	kommittédirektiv
dnr	diarienummer
Ds	departementsserien
EU	Europeiska unionen
Europadomstolen	den europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna (European Court of Human Rights)
Europakonventionen	den europeiska konventionen den 4 november 1950 angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna
FN	Förenta nationerna
FN:s barnkonvention	konventionen om barnets rättigheter, antagen av FN:s generalförsamling den 20 november 1989
Haagkonferensen	Haagkonferensen för internationell privaträtt
Haaglagen	lagen (1997:191) med anledning av Sveriges tillträde till Haagkonventionen om skydd av barn och samarbete vid internationella adoptioner
HD	Högsta domstolen
JO	Riksdagens ombudsmän
kommissionen	Europeiska unionens kommission
LU	lagutskottet

MIA	Myndigheten för internationella adoptionsfrågor
NIA	Statens nämnd för internationella adoptionsfrågor
NJA	Nytt juridiskt arkiv, avd. I
NJA II	Nytt juridiskt arkiv, avd. II
prop.	proposition
prot.	protokoll
RH	Rättsfall från hovrätterna
rskr.	riksdagsskrivelse
RÅ	Regeringsrättens årsbok
rådet	Europeiska unionens råd
SCB	Statistiska centralbyrån
SFS	Svensk författningssamling
SOSFS	Socialstyrelsens författningssamling
SoU	socialutskottet
SOU	Statens offentliga utredningar
SÖ	Sveriges överenskommelser med främmande makter
ärendelagen	lagen (1996:242) om domstolsärenden

Sammanfattning

Uppdraget

Utredningen har i uppdrag att göra en allmän översyn av reglerna om adoption i 4 kap. föräldrabalken. Utredningen ska ta ställning till om det i syfte att stärka barnperspektivet finns anledning att ändra reglerna om domstolens prövning i ärenden om adoption. Domstolarnas beslutsunderlag i adoptionsärenden ska undersökas, innefattande bl.a. en undersökning av vilka åtgärder socialnämnden vidtar vid en begäran om yttrande och i vilken utsträckning barn får komma till tals. Utredningen ska mot bakgrund av det som framkommer ta ställning till om reglerna behöver ändras eller kompletteras för att förbättra domstolens beslutsunderlag och säkerställa att adoptionen är till barnets bästa. Vidare ska utredningen uppmärksamma frågor om sambors möjlighet att adoptera, samtycken till adoption och åldersgränserna för att få adoptera.

I uppdraget ingår vidare att utreda vissa frågor som särskilt gäller internationell adoption. Behovet av åtgärder för att säkerställa barnets bästa i situationer där en adoption inte sker genom en förmedling av en auktoriserad sammanslutning (enskild adoption) ska undersökas. Vidare ska behovet av företrädare för barn som kommer till Sverige i syfte att adopteras övervägas. Slutligen ska en allmän översyn göras av lagen (1971:796) om internationella rättsförhållanden rörande adoption (1971 års lag).

4 kap. föräldrabalken

Ett tydligare barnperspektiv

De centrala bestämmelserna om adoption finns i 4 kap. föräldrabalken. Bestämmelserna är tillämpliga i alla ärenden om adoption som prövas av svensk domstol, dvs. även vid internationell adoption.

Utredningen föreslår att 4 kap. föräldrabalken upphävs och ersätts av ett nytt kapitel. Det nya kapitlet har en annan systematik och ett modernare språk. Enligt utredningens bedömning ges det i lagstiftningen inte tillräcklig ledning för bedömningen i ärenden om adoption. I syfte att tydliggöra barnperspektivet föreslår utredningen att det i 4 kap. föräldrabalken införs en grundläggande bestämmelse om att barnets bästa ska vara avgörande för alla beslut om adoption som rör barn under 18 år. Detta är i linje med bl.a. FN:s barnkonvention och den i Haag den 29 maj 1993 dagtecknade konventionen om skydd av barn och samarbete vid internationella adoptioner (1993 års Haagkonvention). I lagtexten anges vissa omständigheter som ska beaktas särskilt vid bedömningen av vad som är bäst för barnet. En sådan omständighet är viljan och förmågan hos barnets biologiska föräldrar att ge barnet omvårdnad, trygghet och en god fostran. Vidare ska beaktas den personliga relationen i övrigt mellan barnet och de biologiska föräldrarna och sökandens förutsättningar att ge barnet ett varaktigt och stabilt föräldra-barnförhållande. Den redan gällande bestämmelsen om att hänsyn ska tas till barnets vilja samordnas med bestämmelsen om barnets bästa.

Utredningen föreslår vidare att det införs en särskild bestämmelse om adoption av den som har fyllt 18 år (vuxenadoption). Adoption ska i dessa fall få ske om det finns särskild anledning med hänsyn till det personliga förhållandet mellan sökanden och den som sökanden vill adoptera. Vid bedömningen ska särskilt beaktas om sökanden har uppfostrat den som han eller hon vill adoptera eller om det på annat sätt har uppkommit ett varaktigt och stabilt föräldra-barnförhållande mellan dem.

Lägsta ålder för att adoptera

Utredningen anser att den som vill adoptera, liksom i dag, normalt bör ha fyllt 25 år. Generellt sett ställs andra krav på adoptivföräldrar än på biologiska föräldrar och föräldraskapet kräver en särskilt stor mognad. Liksom i dag bör sökanden dock få vara yngre än 25 år vid en styvbarnsadoption. Undantag från 25-årsgränsen bör också i andra fall kunna göras om det med hänsyn till barnets bästa finns särskild anledning, t.ex. om det finns en annan nära personlig anknytning mellan barnet och sökanden.

Sambor och adoption

Utredningen föreslår att sambor ska kunna prövas som adoptivföräldrar på samma sätt som gifta par och registrerade partner. Det innebär att två sambor gemensamt kan adoptera ett barn och att en sambo kan adoptera den andra sambons barn. Genom adoptionen ska vårdnaden om barnet automatiskt bli gemensam för båda samborna.

Utredningen föreslår vidare att möjligheten för en make att adoptera ensam om den andra maken lider av en allvarlig psykisk störning tas bort. Även om barnet inte får något föräldra-barnförhållande till adoptantens make riskerar barnet att hamna i en miljö som kan vara mycket påfrestande.

Samtycken

Liksom i dag bör huvudregeln vara att den som har fyllt 12 år inte får adopteras utan eget samtycke. En vetorätt för barnet är viktig med hänsyn till de mycket ingripande rättsverkningar som en adoption innebär. Det undantag från kravet på samtycke som i dag gäller i vissa fall när barnet är mellan 12 och 16 år tas bort.

Ett barn under 18 år bör som huvudregel inte få adopteras utan föräldrarnas samtycke. Det undantag från samtyckeskravet som gäller för en förälder som inte är barnets vårdnadshavare bör enligt utredningens mening behållas. Det är visserligen viktigt att en förälders motstånd mot en adoption beaktas i adoptionsärendet. Även en förälder som inte har del i vårdnaden om barnet kan betyda mycket för barnet. Han eller hon kan vara väl insatt i barnets förhållanden och ha en god kontakt med barnet.

Utredningen anser dock att det i lagen inte bör ställas upp särskilda krav för adoption mot en icke vårdnadshavande förälders vilja. Detta skulle ytterligare försvåra adoptioner, t.ex. när barnet har varit placerat i ett familjehem och en överflyttning av vårdnaden har skett. Även styvbarnsadoptioner skulle avsevärt försvåras jämfört med i dag.

Utredningen gör vidare bedömningen att den vetorätt som en vårdnadshavande förälder normalt har i ett ärende om adoption bör behållas. Här beaktar utredningen framför allt att det saknas stöd för att just vetorätten är anledningen till det i dag låga antalet nationella adoptioner. Med hänsyn till de mycket ingående rättsverkningar som en adoption innebär finns det särskild anledning att vara försiktig med inslag av tvång. I syfte att underlätta nationella adoptioner när detta är till barnets bästa är det lämpligt att det utvecklas arbetssätt för att främja samförstånds-lösningar i frågor om adoption och att det ges stöd till dem som arbetar med dessa frågor inom kommunerna. Detta bör vara Socialstyrelsens uppgift.

Domstolens beslutsunderlag

Utredningen har genomfört en enkätundersökning riktad till socialnämnder och har även haft andra kontakter med bl.a. företrädare för socialtjänst, domstolar och adoptionsorganisationer. Mot bakgrund av det som har framkommit föreslår utredningen att ett antal åtgärder vidtas för att domstolen ska få ett bättre beslutsunderlag i ärenden om adoption. Utredningen har följande förslag.

> Det ska inte längre ska vara socialnämnden som yttrar sig till domstolen. På samma sätt som i vårdnadsutredningar ska nämnden i stället utse någon att genomföra utredningen. Begäran ska normalt rikta sig till endast en kommun som får ansvaret för hela utredningen.
>
> Domstolen ska kunna ge riktlinjer för utredningen och bestämma en viss tid inom vilken den ska vara slutförd.
>
> Barnet ska inom ramen för utredningen om det är möjligt ges relevant information och erbjudas den rådgivning som kan behövas.
>
> Om det behövs, ska utredaren försöka klarlägga inställningen hos barnets föräldrar och särskilt förordnade vårdnads-

havare. Utredaren ska om det är möjligt informera om förutsättningarna för och rättsverkningarna av adoptionen och erbjuda den rådgivning som kan behövas.
Utredaren ska redovisa det som har framkommit för domstolen och lämna förslag till beslut.
Sekretess ska inte hindra utredaren från att inhämta uppgifter från en annan kommun.
Det införs en bestämmelse om reservforum för socialnämnden.
Domstolen får en tydligare skyldighet att skriftväxla med bl.a. föräldrarna till den som sökanden vill adoptera.

Utredningen gör också bedömningen att de som genomför utredningar i ärenden om adoption behöver tydligare stöd och vägledning än i dag. Vägledning behövs dels när det gäller frågor om hur utredningen ska bedrivas, bl.a. om när och hur samtal ska ske med barnet och barnets föräldrar, dels till hjälp för den bedömning som utredaren ska göra av vad som är bäst för barnet. Detta bör vara Socialstyrelsens uppgift.

Upplysning om barnets ursprung

Utredningen föreslår att det införs en bestämmelse om att den som har adopterat ett barn så snart det lämpligen kan ske ska upplysa barnet om att han eller hon är adopterad. Om någon har adopterat sin makes eller sambos barn är denna skyldighet gemensam för adoptanten och maken eller sambon. Bestämmelsen är inte sanktionerad men är en viktig markering av att barnet har rätt till kunskap om sitt ursprung.

Enskild adoption

Huvudregeln är att den som vill adoptera ett barn med hemvist utomlands ska anlita en auktoriserad sammanslutning för förmedlingen av adoptionen. MIA kan dock ge tillstånd till att adoptionen får ske utan sådan förmedling (s.k. enskild adoption). Det har under utredningens arbete framkommit att enskild adoption ofta är förenad med problem när det gäller dokumentation och utredning. Gällande rätt tillåter också adoptanterna att

vända sig direkt till svensk domstol med en ansökan om adoption utan att socialnämnden har gett sitt medgivande till att sökanden får ta emot barnet i adoptionssyfte och utan att MIA har gett sitt tillstånd till att adoptionen får ske utan förmedling av en adoptionsorganisation.

Utgångspunkterna för utredningens förslag är att det ur ett barnperspektiv är bättre att en adoption förmedlas av en adoptionsorganisation. Det är önskvärt att få en ökad korrespondens mellan det socialrättsliga och det civilrättsliga regelverket, så att det inte finns flera vägar att gå för att adoptera. Utredningen föreslår därför att regelverket kring enskild adoption stramas upp och görs mer enhetligt.

Möjligheterna att få ett tillstånd till enskild adoption begränsas till att gälla släktingbarn eller situationer där det annars med hänsyn till det personliga förhållandet mellan sökanden och barnet finns särskild anledning att adoptera utan förmedling av en auktoriserad adoptionsorganisation. Prövningen ska inte som i dag göras av MIA utan av socialnämnden. Ett tillstånd till enskild adoption ska få ges endast om ett medgivande har lämnats för sökanden att ta emot barnet för adoption och det därvid har prövats att den tänkta adoptionen är till barnets bästa.

Om ansökan avser ett barn under 18 år som har förts eller avses bli fört till Sverige för adoption, ska svensk domstol få ta upp en ansökan om adoption till prövning endast om adoptionen har förmedlats av en auktoriserad adoptionsorganisation eller tillstånd har givits till enskild adoption.

Medgivande att ta emot ett barn för adoption

Bestämmelser om medgivande att i adoptionssyfte ta emot ett barn med hemvist utomlands finns i 6 kap. 12–15 §§ socialtjänstlagen (2001:453). Utredningen föreslår att det införs en uttrycklig bestämmelse som reglerar sökandens ålder vid en ansökan om medgivande. Huvudregeln blir att ett medgivande inte får lämnas om den eller de sökande har fyllt 43 år. Detta gäller dock inte om barnet har en personlig anknytning till sökanden eller det annars finns särskilda skäl. Den tid som medgivandet gäller förlängs från två till tre år. Det ska vara tillräckligt att sökandena inom denna tid har fått barnet i sin vård. Barnet ska däremot inte behöva ha tagits emot i sökandenas hem.

I vissa fall kan det redan vid ansökan om medgivande stå klart vilket barn sökanden vill adoptera. Utredningen föreslår att socialnämnden i ett sådant fall ska pröva om den tänkta adoptionen är till barnets bästa. Om det t.ex. framkommer att barnet har en fungerande familj i sitt hemland och därför saknar behov av en adoption, ska medgivande inte lämnas. På detta sätt får medgivandeprövningen ett tydligare barnperspektiv och en adoption som inte är till barnets bästa kan avstyras på ett tidigare stadium än vad som är fallet i dag.

När ett medgivande har lämnats avseende ett bestämt barn, ska det inte behöva göras någon ytterligare prövning av om adoptionsförfarandet får fortsätta (6 kap. 14 § socialtjänstlagen) förutsatt att adoptionen inte omfattas av 1993 års Haagkonvention. Prövningen fyller ingen praktisk funktion i dessa fall eftersom socialnämnden redan vid medgivandeprövningen har bedömt att den tänkta adoptionen är till barnets bästa.

För det fall ett barn med hemvist i Sverige ska adopteras av någon med hemvist i ett land som är anslutet till 1993 års Haag–konvention föreslår utredningen att det inte som i dag ska vara MIA utan socialnämnden som utför de uppgifter som anges i artikel 16.1 i 1993 års Haagkonvention. Socialnämnden ska alltså sammanställa en rapport med bl.a. upplysningar om barnets bakgrund och tillgänglighet för adoption, säkerställa att nödvändiga samtycken har lämnats och fastställa om den tänkta placeringen är till barnets bästa.

Internationellt privaträttsliga frågor

1971 års lag innehåller internationellt privaträttsliga bestämmelser i frågor om adoption. Utredningen föreslår att 1971 års lag ersätts av en ny lag. Den föreslagna lagen utgår i större utsträckning än 1971 års lag från den s.k. hemvistprincipen. Svensk domstol ska vara behörig om den eller de sökande har hemvist i Sverige eller om den som sökanden vill adoptera har hemvist här. Vidare ska behörighet finnas om en sökande eller den som sökanden vill adoptera är svensk medborgare, förutsatt att hemviststatens myndigheter saknar behörighet att pröva ansökan. En ansökan ska också i andra fall kunna prövas om det finns särskild anledning att saken prövas i Sverige. Så kan vara fallet om det finns anknytning

till flera länder, men ingen anknytning är starkare än den till Sverige.

Även enligt den föreslagna lagen är huvudregeln att en ansökan om adoption ska prövas enligt svensk lag. Utredningen föreslår dock ett undantag från detta. Om ansökan avser ett barn under 18 år som har hemvist utomlands eller som har förts till Sverige i syfte att adopteras, ska frågor om föräldrarnas samtycke till adoptionen prövas enligt lagen i barnets ursprungsstat. Om det enligt den utländska lagen inte krävs något samtycke av barnets föräldrar, t.ex. därför att föräldrarna har fråntagits föräldraansvaret, behövs det alltså inte heller något samtycke i det svenska adoptionsärendet. Den föreslagna lagvalsregeln ska inte tillämpas om det saknas regler om adoption i barnets ursprungsstat.

Det ligger i barnets intresse att en adoption som har beslutats i en stat som barnet och/eller adoptanterna hade en naturlig nära anknytning till erkänns i Sverige. Genom att erkänna en sådan adoption kan dubbla processer undvikas och barnets rättsliga ställning stärkas. Med denna utgångspunkt föreslår utredningen att ett lagakraftvunnet avgörande om adoption ska erkännas i Sverige om det har meddelats eller annars erkänns i den stat där adoptanten hade hemvist när avgörandet meddelades. Ett avgörande ska vidare erkännas om det har meddelats eller annars erkänns i den stat där den som har adopterats hade hemvist när adoptionsförfarandet inleddes. I detta fall krävs – om den som har adopterats var under 18 år och adoptanten hade hemvist i Sverige – att adoptionen har förmedlats av en auktoriserad adoptionsorganisation eller att adoptanten har fått tillstånd att adoptera utan förmedling av en sådan organisation. Ett godkännande av MIA ska krävas om den som har adopterats var svensk medborgare eller hade hemvist i Sverige när det utländska avgörandet meddelades. MIA ska också kunna godkänna andra avgöranden om adoption om det med hänsyn till en parts hemvist, medborgarskap eller annan anknytning fanns skälig anledning att ansökan prövades i den andra staten. MIA:s beslut ska inte som i dag få överklagas till regeringen utan till allmän förvaltningsdomstol.

Utredningen bedömer att det – utöver den gällande bestämmelsen om s.k. ordre public – inte behövs några andra bestämmelser om vägrat erkännande, konkurrerande förfaranden eller fastställelse av utländska avgöranden.

Ett utländskt avgörande som erkänns i Sverige ska som regel ha samma rättsverkningar som en svensk adoption. Om adoptionen

enligt lagen i den stat där den beslutades inte innebär att det rättsliga förhållandet mellan den som har adopterats och hans eller hennes ursprungliga släkt har upphört (svag adoption), ska adoptionen dock inte heller i Sverige få sådan verkan.

Det ska vara möjligt att omvandla en svag adoption till en stark adoption. Omvandling beslutas av allmän domstol på ansökan av adoptanten eller adoptanterna.

Behovet av företrädare för barn som kommer till Sverige för att adopteras

Utredningen har övervägt behovet av särskild företrädare för barn som kommer till Sverige i avsikt att adopteras. Utredningens bedömning är att gällande rätt ger tillräckliga förutsättningar för att tillvarata dessa barns rättigheter. Så länge barnet inte har fått uppehållstillstånd i Sverige är det möjligt att förordna en god man för barnet med stöd av lagen (2005:429) om god man för ensamkommande barn. Berörda myndigheter (främst Migrationsverket, socialnämnden och överförmyndaren) kan dock behöva uppmärksammas på detta. Från den tidpunkt barnet har fått uppehållstillstånd – och därmed normalt hemvist i Sverige – kan bestämmelserna i 6 kap. föräldrabalken om särskild företrädare för barnet användas för att tillgodose barnets behov av representation.